

**Η ΑΣΚΗΣΗ
ΤΟΥ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΟΣ
ΚΑΙ ΤΗΣ ΥΠΟΧΡΕΩΣΗΣ ΑΝΤΙΣΤΑΣΗΣ
ΚΑΤΑ ΤΟ ΑΡΘΡΟ 120 § 4 ΤΟΥ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΟΣ**

A. ΟΙ ΓΕΝΙΚΕΣ ΒΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΑΝΤΙΣΤΑΣΗΣ

1. Η Αντίσταση αποτελεί συνταγματικό δικαίωμα και συνταγματική υποχρέωση των πολιτών **μόνο** όταν έχει αποδειχθεί στην πράξη ότι καμιά λειτουργία του κράτους δεν λειτουργεί σύμφωνα με τις θεμελιώδεις αρχές του Συντάγματος και του Διεθνούς Δικαίου και δεν έχει μείνει καμία πολιτειακή διαδικασία στον λαό ως σύνολο και στον κάθε πολίτη, να μπορούν με αξιοπιστία να προσφύγουν για έννομη προστασία.
2. Βασική προϋπόθεση της Αντίστασης είναι **η τόλμη: Να τολμάς να αντιστέκεσαι!** Αυτό σημαίνει: **έμπρακτη και αποφασιστική άσκηση αντιστασιακών πράξεων** είτε με ενεργό συμμετοχή σε ομαδική αντίσταση είτε ατομικά. Πάντοτε δε αυτός που αποφασίζει να αντισταθεί θα πρέπει να έχει αποδεχτεί συνειδητά να υποστεί οποιαδήποτε δυσμενή συνέπεια για τον ίδιο ή για αγαπητά του πρόσωπα και με θυσία του συνόλου ή σοβαρού μέρους των συμφερόντων του λόγω της αντιστασιακής του δράσης. Θα πρέπει να έχει υπόψη του ότι το παράνομο καθεστώς μπορεί να αντιδράσει εναντίον του προσωπικά ή εναντίον των συμφερόντων του.
3. Η Αντίσταση θα πρέπει να έχει μοναδικό σκοπό την υπεράσπιση **της αξίας του ανθρώπου και της ουσιαστικής δημοκρατίας**, που αποτελούν τα υπέρτατα αγαθά του ανθρώπου, ως προσώπου και συνειδητού μέλους της κοινωνίας, και κινείται εναντίον κάθε δύναμης και εξουσίας, που τα παραβιάζει καταλυτικά. Δεν αποτελεί Αντίσταση όταν υπηρετεί ιδεολογίες, συγκεκριμένες παρατάξεις ή κόμματα της πολιτικής πράξης, ή συγκεκριμένα συμφέροντα, έστω και αν η συγκεκριμένη προσωπική επιλογή είναι κοινωνικά υγιής. Δεν πρέπει, επίσης, να δημιουργεί πολιτική παράταξη ή να εντάσσεται οργανικά σε κόμμα, ακόμη και όταν έχουν υγιή πολιτικά προγράμματα για να εισέλθουν στη Βουλή, όσο υπάρχει το παράνομο καθεστώς, γιατί θα μειώσουν το κύρος της αντίστασής τους, δημιουργώντας αυτομάτως πολιτικούς αντιπάλους ή δημιουργώντας την εντύπωση ότι αγωνίζονται για την κατάκτηση και μόνο της εξουσίας. Η Αντίσταση δεν έχει σκοπό την ανατροπή του ισχύοντος κοινωνικοπολιτικού συστήματος και τη δημιουργία

νέου, αλλά την απελευθέρωση της πολιτικής κοινωνίας, ώστε να αποφασίσει ο ίδιος ο λαός ελεύθερα και δημοκρατικά το νέο πολιτικό σχήμα ή σύστημα. Η Αντίσταση, σε σύγκριση με την Επανάσταση, υπηρετεί αποτελεσματικά την ηθική της πολιτικής υπέρ της κοινωνίας και είναι εξ ορισμού άδολη, γιατί δεν αποβλέπει στη δημιουργία και επιβολή ενός νέου συστήματος εξουσίας. Η Επανάσταση, όπως μας διδάσκει η ιστορία, είτε οδηγεί σε νέο πολιτικό σύστημα, το οποίο υποδουλώνει με άλλα μέσα τον άνθρωπο, είτε περνώντας σε άλλα χέρια ή στα χέρια της ίδιας της ηγεσίας της που αλλάζει πρόσωπο. Αν δε η Επανάσταση περιοριστεί στην ανατροπή του παλαιού αυταρχικού καθεστώτος, χωρίς σχεδιασμό νέου λαοπρόβλητου, η πολιτική κοινωνία πέφτει στο χάος, στο οποίο δημιουργούνται ανεξέλεγκτες κερδοσκοπικές και φαύλες δυνάμεις, που καταστρέφουν με βάρβαρες μεθόδους την κοινωνία.

4. Η Αντίσταση θα πρέπει να είναι αποτελεσματική. Για να είναι αποτελεσματική, θα πρέπει να είναι σωστή. Η λανθασμένη αντίσταση όχι μόνο δεν έχει κανένα θετικό αποτέλεσμα, αλλά χάνει το κύρος της, απογοητεύει όσους είχαν πρόθεση να συμμετάσχουν και τελικά ωφελεί το σύστημα, το οποίο επικαλείται υπέρ του τα λάθη της.
5. Η Αντίσταση θα πρέπει να εφαρμόζει τη βασική αρχή του πολέμου: να χρησιμοποιεί τα όπλα εκείνα που φοβάται ο εχθρός. Η επιλογή των όπλων χρειάζεται ιδιαίτερη προσοχή και εμπειρία.
6. Η Αντίσταση δεν είναι γενική και αφηρημένη εντολή. Είναι πράξη ενταγμένη στη διαλεκτική της ιστορίας. Επομένως, πρέπει να είναι προσαρμοσμένη στις ανάγκες της πρακτικής καταπολέμησης της υποδούλωσης του ανθρώπου κάθε συγκεκριμένου χώρου και χρόνου.

B. ΟΙ ΒΑΣΕΙΣ ΑΝΤΙΣΤΑΣΗΣ ΣΗΜΕΡΑ

1. Ολόκληρη η ανθρώπινη γνώση για την προστασία και την ανάπτυξη της ποιότητας της φυσικής και της κοινωνικής ζωής του ανθρώπου αφαιρέθηκε από την επιστήμη όλων των κλάδων (Φυσικής, Βιολογίας, Ιατρικής, Ψυχολογίας, Επικοινωνίας, Νομικής και Αρχών Νομιμότητας, Κοινωνικών και Ανθρωπιστικών Επιστημών κ.λπ.), καθώς και από την πολιτική της δημοκρατίας (της κυριαρχίας του λαού) και πέρασε στα χέρια της πολιτικής της εξουσίας, με κέντρο στρατηγικής και επιβολής τον απάνθρωπο

μηχανισμό της υπερεθνικής οικονομικής εξουσίας της Δύσης σε παγκόσμιο επίπεδο. **Αυτή η εξουσία αποφασίζει για το περιεχόμενο και τα μέτρα επιβολής της γνώσης και όχι η επιστημονική έρευνα.**

2. Δύο είναι οι στόχοι αυτής της στρατηγικής: Ο *πρώτος* στόχος είναι **η κατάλυση των θεμελιωδών αρχών προστασίας της αξίας του ανθρώπου, της δημοκρατίας και της κυριαρχίας των λαών (ως πολιτειών, ως οικονομικών και ως ιστορικών και πολιτισμικών οντοτήτων), και της ισχύς τους ως παγκόσμιων αρχών νομιμότητας κάθε δράσης.** Οι αρχές αυτές αποτελούν ένα πολύ δύσκολο εμπόδιο, γιατί είναι ριζωμένες στη συνείδηση του ανθρώπου και των λαών, οπότε η ευθεία παραβίασή τους θα δημιουργούσε τεράστιες αλυσιδωτές αναταραχές. Γι' αυτό επιχειρείται πρώτα η μετάλλαξη της συνείδησης με τα μέσα του τρόμου. Ο *δεύτερος* στόχος είναι **η κατάλυση των εθνικών οικονομιών και της ιδιοκτησίας των μέσων παραγωγής και διάθεσης αγαθών και ο πλήρης σφετερισμός της διαχείρισης των πηγών του πλούτου από το υπερεθνικό κέντρο εξουσίας, που αναφέραμε.**
3. Μέθοδος εφαρμογής της Στρατηγικής: Η συστηματική εφαρμογή της σύγχρονης τεχνολογίας της ενημέρωσης: **Πλύση εγκεφάλου, εμφύτευση προαποφασισμένης κατάλληλης «γνώσης», πρόκληση τρόμου για απειλή απώλειας βασικών αγαθών της ζωής, απόσπαση προσοχής από κάθε άλλον πραγματικό κίνδυνο του ανθρώπου, απόσπαση προσοχής από την παραβίαση αρχών ήθους και νομιμότητας, δημιουργία εθισμού στη φαυλότητα και στην ανομία, δημιουργία ψευδούς κοινωνικής ευθύνης και ευαισθησίας (να μην ενοχλήσω τον συνάνθρωπό μου με τις «παραβιάσεις» των άνομων μέτρων επιβολής, να προστατεύσω την οικογένειά μου κ.λπ.).** Τελικά μέθοδος: **Κατάλυση της ικανότητας του ανθρώπου να σκέπτεται, μέχρι και να μη χρησιμοποιεί τα αποθέματα της δικής του γνώσης και εμπειρίας, και μετάλλαξη της ανθρώπινης κοινωνίας σε αγέλη.**
4. Η εφαρμογή αυτής της μεθόδου από την αρχή της σημερινής κρίσης (από το 2008) **έχει επιτύχει σε μεγάλο βαθμό.** Η συνέχιση εφαρμογής της μεθόδου με συνεχή δημιουργία «κινδύνων ζωής» και επιβολή «μέτρων προστασίας» **θα συνεχιστεί όσο χρειάζεται και όσο μπορεί το πανίσχυρο -σήμερα- σύστημα εξουσίας.**
5. **Οι πολιτικές ηγεσίες και τα παραδοσιακά μέσα μαζικής ενημέρωσης σε όλες τις δυτικές χώρες έχουν αλωθεί**

ολοκληρωτικά από το σύστημα. Δεν πρέπει δε να ξεχνάμε ότι η ιδιοκτησία των μέσων διαδικτυακής επικοινωνίας, των οποίων η χρήση ακόμη φαίνεται να είναι ελεύθερη για κερδοσκοπικούς και για «πολιτικούς» λόγους, ανήκει στο σύστημα εξουσίας, το οποίο πάντοτε έχει τη δυνατότητα να ελέγξει ολοκληρωτικά τη χρήση του.

6. Η Αντίσταση με στόχο την ανατροπή του ισχύοντος Συστήματος Εξουσίας είναι ουτοπική και λανθασμένη. Αυτός ο στόχος έχει άλλες προϋποθέσεις διαλεκτικής της ιστορίας. Η καθολική παραβίαση των αρχών νομιμότητας που επιβάλλει την Αντίσταση **αποτελεί εκτροπή του ίδιου του ισχύοντος κοινωνικοπολιτικού συστήματος και παραβίαση των ίδιων των αρχών του.** Επομένως, τα όπλα της Αντίστασης βρίσκονται μέσα στις αρχές νομιμότητας του ισχύοντος πολιτικού Συστήματός μας που παραβιάζονται. Τα όπλα, δηλαδή, της Αντίστασης, όπως και η ίδια η αντίσταση θα πρέπει να **στηρίζονται στις αρχές νομιμότητας που ισχύουν και για το ίδιο το Σύστημα Εξουσίας που έχει εκτραπεί.** Αυτό σημαίνει ότι το δικαίωμα Αντίστασης θα πρέπει να ασκείται, όταν παραβιάζονται συνεχώς, χωρίς καμιά δυνατότητα έννομης προστασίας: η εθνική κυριαρχία και η ιστορική και πολιτισμική ταυτότητα του λαού (π.χ. Πρέσπες, παραίτηση από τη διεθνή προστασία των μνημείων μας, κ.ά.), η αξία του ανθρώπου με κατάλυση της αξιοπρεπούς διαβίωσής του, με παραβίαση της ελευθερίας του, των κοινωνικών δικαιωμάτων του και γενικά όλων των συνταγματικών δικαιωμάτων του, το δημοκρατικό πολίτευμα και οι βασικές του λειτουργίες (πολιτικά δικαιώματα, εκλογές, διαρκής ενημέρωση, ελευθερία του λόγου και του διαλόγου, νομοθετική λειτουργία, φαύλη διακυβέρνηση και διοίκηση, αδράνεια της δικαστικής λειτουργίας κλπ.).
7. Οι ιδιότητες του όπλου που φοβάται το σημερινό καθεστώς εκτροπής είναι οι εξής: (α) η συνεχής διαδήλωση και ο συνεχής δημόσιος στιγματισμός, προσωπικά και συλλογικά, των παραβιάσεων των θεμελιωδών δικαιωμάτων, του πολιτεύματος και της εθνικής κυριαρχίας, η συνεχής επίκληση και εφαρμογή του δικαιώματος και της συνταγματικής υποχρέωσης της Αντίστασης, (β) η αντιστασιακή δράση να είναι λογική και κατανοητό το νόημά της από το ευρύ κοινό, (γ) η αντιστασιακή δράση να είναι εφικτή, λαμβάνοντας υπόψη τις σύγχρονες δυνατότητες της εξουσίας να την καταλύσει, (δ) η κάθε αντιστασιακή πράξη να σέβεται όσο γίνεται περισσότερο την καθημερινότητα του κοινού και να μην την ενοχλεί

με παράλογους τρόπους, ώστε να αποφεύγονται συναισθηματικές αντιδράσεις του κοινού, (ε) η αντιστασιακή πράξη να είναι ικανή να αφυπνίζει τη συνείδηση, (στ) η αφύπνιση του καθενός να ενεργοποιείται, να μεταδίδεται και να γίνεται ντόμινο, (ζ) η διαρκής δημόσια θέση ερωτημάτων προς την πολιτική ηγεσία και προς τους αδρανούντες, που θα προκαλούν τη σιωπή τους ή θα φανερώσουν την εγκληματική τους στάση. (Ειδικά για τα μέτρα κατά της «πανδημίας», είναι δημοσιευμένος στο διαδίκτυο ο προκλητικός κατάλογος ερωτημάτων που έχω επεξεργαστεί).

8. Όπως έχει αποδειχθεί μέχρι σήμερα από προσπάθειες δημιουργίας Μετώπου Αντίστασης πανελλήνιας συμμετοχής, με κορυφαία παραδείγματα εκείνα της «Σπίθας» και του «Ε.ΛΑ.Δ.Α» με επικεφαλής τον μεγάλο αγωνιστή Μίκη Θεοδωράκη, η ελληνική πολιτική κοινωνία δεν είναι ώριμη σήμερα για Αντίσταση τέτοιας έκτασης. Οι μορφές Αντίστασης που κινούνται είναι: οι σχετικά μικρές και χωρίς συγκροτημένη ή με ελλιπή οργάνωση, οι μικρές και μεγάλες διαδηλώσεις αγανάκτησης με εφήμερη οργάνωση, η κορυφαία ηχηρή αντιστασιακή πράξη του ΟΧΙ του δημοψηφίσματος, που αποκάλυψε και την πανελλαδική αντίδραση και τη ζωντανή και μάχιμη συνείδηση του Ελληνικού Λαού κατά της υποδούλωσης, οι λίγες αλλά ηχηρές ατομικές αντιστασιακές πράξεις, τις οποίες δεν πρέπει κανείς να τις δει ως ατομικές ιδιαιτερότητες, αλλά ως κορυφές του παγόβουνου μιας τεράστιας κοινωνικής αντίδρασης.
9. Γενικά, όπως προκύπτει από τη μελέτη των μέχρι σήμερα μορφών Αντίστασης, η σωστή αντιστασιακή δράση, με βάση το άρθρο 120 § 4, έχει τον χαρακτήρα της σωστής και με σωστά συνθήματα διαδηλωτικής διαμαρτυρίας και της παθητικής αντίστασης με σωστές πράξεις χαμηλού βαθμού παραβατικότητας. Ειδικότερα δε, η πιο σωστή και εφικτή είναι η «παθητική Αντίσταση», η οποία έχει και λίγες περιπτώσεις χαμηλού βαθμού παραβατικότητας

Γ. ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ ΠΡΑΞΕΩΝ ΑΝΤΙΣΤΑΣΗΣ ΚΑΤΑ ΤΟΥ ΣΗΜΕΡΙΝΟΥ ΑΠΑΝΘΡΩΠΟΥ ΚΑΘΕΣΤΩΤΟΣ

Με βάση τις σημερινές συνθήκες, το άρθρο 120 § 4 του Συντάγματος και η διεθνούς δικαίου αρχή της Αντίστασης παρέχει το δικαίωμα και την ηθική υποχρέωση στους πολίτες να προβούν σε πράξεις παθητικής αντίστασης, όπως οι ακόλουθες:

1. Η ομαδικά οργανωμένη ή ατομική αποχή διενέργειας αγορών τροφίμων, ενδυμάτων ή άλλων αγαθών από καταστήματα και επιχειρήσεις που ανήκουν σε δίκτυα, καθώς και αγορών εισαγόμενων αγαθών με προσφυγή προς τα μικρά ελληνικά ιδιωτικά καταστήματα.
2. Αποχή από χρήση υπηρεσιών που παρέχουν ξένες επιχειρήσεις ή αντιπροσωπείες τους, όσο αυτό είναι δυνατό.
3. Από μεγάλο αριθμό εργαζομένων άρνηση εργασίας ή παροχής υπηρεσιών σε έργα ξένων επιχειρήσεων και, κυρίως, σε έργα που γίνονται με ξένες επενδύσεις σε ακίνητα που παραχωρήθηκαν από το Τ.Α.Ι.Π.Ε.Δ.
4. Ομαδική ή μεγάλου αριθμού ατομική άρνηση υπακοής σε πράξεις (δηλώσεις κλπ.) ή καταβολές που επιβλήθηκαν χωρίς να τηρηθούν οι θεμελιώδεις αρχές νομιμότητας που αναφέραμε (επιβεβλημένη ακριβής ενημέρωση, τήρηση των αρχών συνταγματικότητας από τη Βουλή και τις υπηρεσίες της Εκτελεστικής Εξουσίας, μη αποκλεισμός διαλόγου και μη κατάλυση του ελεύθερου τύπου κλπ.).
5. Αποχή από όλες τις εκλογές που προκηρύσσονται από το παράνομο καθεστώς, με βάση πάντοτε το άρθρο 120 § 4 του Συντάγματος.
6. Ισχυρή αντίσταση θα ήταν παραίτηση από το βουλευτικό αξίωμα βουλευτή ή ολόκληρου κόμματος λόγω της διαρκούς παραβίασης του Συντάγματος και της εφαρμογής των άκυρων λόγω αντισυνταγματικότητας δανειακών συμβάσεων («Μνημονίων») και της επιβολής αντισυνταγματικών μέτρων («πανδημίας», φορολογικών, περικοπών συντάξεων, πλειστηριασμών κ.ά.).
7. Έντονη συνδικαλιστική κινητοποίηση ανέργων και εργαζομένων όχι μόνο με διαδηλώσεις διεκδικήσεων, αλλά με αποφάσεις και πράξεις αντίστασης, όπως η αποχή ή ομαδικές παραιτήσεις από παροχή εργασίας και υπηρεσιών.
8. Ο δημόσιος, με διαδηλώσεις και έντυπα, στιγματισμός, με έντονη και σωστή κριτική, όλων όσων συμμετέχουν στην παραβίαση των θεμελιωδών αρχών συνταγματικής νομιμότητας είτε από ανώτατες θέσεις της πολιτείας και του πολιτεύματος (κυρίως πολιτικούς και πολιτικά κόμματα, ανώτατα δικαστήρια, ανώτατους διοικητικούς υπαλλήλους), είτε από τη θέση διοίκησης οργανισμών

(Επιμελητήρια, Δημόσιες Επιχειρήσεις, Δικηγορικοί, Ιατρικοί και άλλοι επαγγελματικοί Σύλλογοι, Πανεπιστήμια και άλλα Επιστημονικά Ιδρύματα), είτε από τη θέση ιδιωτικών φορέων μεγάλων συμφερόντων.

9. Δημιουργία μέσω διάδοσης της κριτικής και της ενημέρωσης του λαού με μέσα όπως εκείνα της κατοχής (προκηρύξεις, «εφημερίδες του τοίχου», φτηνές εφημερίδες και χωρίς έγκριση κανάλια), ώστε να παρακαμφθεί το παράνομο τείχος των κατευθυνόμενων ΜΜΕ και παραπλάνησης του λαού και του αποκλεισμού του δημόσιου διαλόγου.

Αυτά είναι παραδείγματα, τα οποία είναι προϊόν ιστορικής, επιστημονικής και εμπειρικής μελέτης του φαινομένου της Αντίστασης σε συνδυασμό με το θεμελιώδες δικαίωμα ανθρώπου και του πολίτη, κατά το Διεθνές Δίκαιο και κατά το άρθρο 120 § 4 του Συντάγματος.
Κύθηρα, 16. 2. 20

Γιώργος Κασιμάτης

Ομ. Καθηγητής Συνταγματικού Δικαίου